

MARGARET MILAR

# NEZNANAC U MOM GROBU

*Sa engleskog preveo*

Miloš Petrik



**Čarobna  
knjiga**



*Ovu knjigu posvećujem s naklonošću  
i divljenjem Luiz Doti Kolt*

၁

# GROBLJE

## 1

*Draga moja Dejzi,  
Tolike godine su prošle otkako sam te video...*

VREME UŽASA je počelo, ne usred noći kada se u miru i tami užas čini prirodnim, već u vedro i bučno jutro tokom prve nedelje februara. Akacije, tako raskošno procvale da se lišće gotovo nije ni videlo, otresale su noćnu izmaglicu sa svojih cvetova kao čupavi psi kišu, a eukaliptusi su treperili i flertovali sa stotinama sivih ptičica, ne većih od palca, čije ime Dejzi nije znala.

Pokušala je da sazna kojoj su vrsti pripadale iz knjige o pticama koju joj je Džim poklonio kada su se tek bili uselili u novu kuću. Ali malene ptice veličine palca odbijale su da stoje mirno dovoljno dugo da bi bile identifikovane, tako da je Dejzi odustala. Ionako nije volela ptice. Kontrast između njihove mirne forme u letu i užasne ranjivosti na zemlji podsećao ju je previše na nju samu.

Na drugoj strani šumovitog kanjona nazirala je delove novog stambenog naselja. Pre manje od godinu dana tamo nije bilo ničega sem divljih hrastova i ricinusa koji su se probijali kroz tvrdoglavo glineno tlo. Sada su na brdima nicali cigleni dimnjaci i televizijske antene, a krajolik se zelenio od novozasađenih čupavica i bršljana. Šumovi su preko kanjona stizali do Dejzine kuće, neutišani razdaljinom u danu bez vetra: lavež pasa,

vriska razigrane dece, delići melodija, plač bebe, vika ljutite majke, isprekidano brujanje motorne testere.

Dejzi je uživala u tim jutarnjim zvucima, zvucima života, življenja. Sedela je za stolom za doručak i slušala ih. Bila je lepa, tamnokosa žena u svetloplavoj haljini koja joj je isticala oči, sa najbleđim nagoveštajem osmeha. Osmeh nije značio ništa. Bio je to osmeh navike. Nanosila ga je izjutra sa karminom i skidala ga noću kada bi se umivala. Džimu se taj Dejzin osmeh dopadao. Njemu je to ukazivalo na njenu sreću i da je on, budući njen muž, zaslužio lavovski deo pohvale što ju je srećnom učinio i što je srećnom održava. I tako je osmeh, koji nije imao nikakvu svrhu ispočetka, ipak nečemu služio: ubedio je Džima da je uspeo u onome što je više puta u prošlosti mislio da je nemoguće – učiniti Dejzi srećnom.

On je čitao novine, malo za sebe, malo naglas, kada je naišao na članak za koji je pomislio da će je zainteresovati.

„Olujni atmosferski front kod obale Oregona. Možda će stići i do nas. Daj bože da stigne. Jesi li znala da je ovo najsušlja godina još od četrdeset osme?“

„Mmm.“ Nije to bio odgovor niti komentar, već samo podsticaj da nastavi da joj priča kako ona ne bi morala da govori. Obično je bila pričljiva za doručkom, prepričavala događaje od prethodnog dana, planirala sledeći. Ali toga jutra bila je ćutljiva, kao da je neki deo nje još bio usnuo i sanjao.

„Samo oko četrnaest centimetara padavina od prošlog jula. Osam meseci. Neverovatno je što nam je drveće preživelo, zar ne?“

„Mmm.“

„A ipak, valjda je veće drveće dosad pustilo korenje do potočnog korita. Ali dosta je velik rizik od požara. Nadam se da paziš gde ostavljaš opuške. Osiguranje od požara ne bi pokrilo zamenu cele kuće. Je l' paziš?“

„Na šta?“

„Gde ostavljaš cigarete i šibice.“

„Naravno. Pazim.“

„U stvari, tvoja majka me najviše brine.“ Preko Dejzinog levog ramena, kroz svetlarnik letnje kuhinje, video je dimnjak od reciklirane cigle na kućici koju je saziđao za gospođu Filding. Živela je na oko dvesta metara od njih. Ponekad mu se činilo da je mnogo bliže, a ponekad bi potpuno zaboravio na nju. „Znam da je vrlo pedantna, ali svašta može da se dogodi. Zamisli da sedi tako neko veče i zapali cigaretu, pa je opet strefi šlog? Razmišljam da popričam sa njom o tome.“

Pre devet godina, pre nego što su se Džim i Dejzi uopšte i upoznali, gospođa Filding je imala blaži moždani udar, prodala je svoj butik u Denveru i povukla se u San Felis na kalifornijskoj obali. Ali Džim je još brinuo o tome, kao da je moždani udar bio juče i kao da bi sutra mogao da se ponovi. Sam je uvek vodio veoma aktivan i zdrav život, i pomisao na bolest ga je prestravljivala. Pošto je postao uspešan trgovac zemljom, postao je poznanik mnogih lekara, ali njihovo prisustvo ga je uznemiravalo. Oni su bili uljezi, Kasandre, kao grobari na venčanju ili policajci na dečijem rođendanu.

„Nadam se da nemaš ništa protiv.“

„Protiv čega?“

„Da popričam sa tvojom majkom o tome.“

„Ma slobodno.“

Vratio se, zadovoljan, svojim novinama. Slanina i jaja koja mu je Dejzi spremila jer kućna pomoćnica nije stigla pre devet stajala su mu na tanjiru, netaknuta. Hrana Džimu nije mnogo značila za doručkom. Proždirao je novine, stubac po stubac, upijao je nezasito činjenice i brojke. Školu je bio napustio sa šesnaest godina kako bi radio na građevini.

„Evo nečeg zanimljivog. Istraživači su dokazali da kitovi imaju sonar kako bi izbegli sudare, nešto kao šišmiši.“

„Mmm.“ Jedan deo nje i dalje je spavao i sanjao: nije joj padalo na pamet šta bi mogla da doda. I tako je sedela i gledala kroz prozor i slušala Džima i druge jutarnje zvuke. A onda, bez ikakve najave, bez očiglednog razloga, obuzeo ju je užas.

Mirno, ravnomerno lupanje njenog srca pretvorilo se u brzo tutnjanje bez ritma. Počela je da diše teško i ubrzano, kao da se bavi nekim veoma napornim radom i krv joj je jurnula u lice kao na vetru. Čelo i obrazi goreli su joj od nagle groznice i znoj joj se slio u dlanove iz kao iz nekog tajnog bunara.

Spavalica se probudila.

„Džime.“

„Da?“ Provirio je preko vrha novina i pomislio kako Dejzi lepo izgleda tog jutra, ima lepu boju, kao devojka. Izgledala je uzbuđeno, kao da je tek osmislila neki veliki posao i on se zapitao, željan da joj udovolji, šta bi to sad moglo biti. Godine su bile pune Dejzinih malih projekata, odloženih i poluzaboravljenih, kao igračke sklonjene u kovčeg, neke pokvarene a neke jedva korišćene: keramika, astrologija, begonije iz gomolja, govorni španski, tapetarstvo, Vedanta, mentalna higijena, mozaik, ruska književnost – sve igračke sa kojima se Dejzi poigrala, pa ih odbacila. „Je l' ti treba nešto, dušo?“

„Samo vode.“

„Odmah.“ Doneo joj je čašu vode iz kuhinje. „Izvoli.“

Posegla je za čašom, ali nije mogla da je podigne. Donji deo tela joj se zamrznuo, gornji goreo od groznice, a između njih kao da nikakve veze nije bilo. Želela je da vodom ohladi suva usta, ali ruka na čaši nije je slušala, kao da su linije veze između želje i volje bile prekinute.



„Dejzi? Šta ti je?“

„Osećam se... Mislim da sam... Bolesna.“

„Bolesna?“ Delovao je iznenađeno i povređeno, kao bokser prepadnut iznenadnim niskim udarcem. „Ne deluješ mi bolesno. Baš sam maločas pomislio kako imaš lepu boju jutros. Bože, Dejzi, nemoj da mi se razboliš.“

„Ne mogu ja tu ništa.“

„Evo. Popij ovo. Daj da te prenesem do kauča. Idem odmah po tvoju maku.“

„Nemoj“, reče ona oštro. „Ne želim da...“

„Moramo nešto da uradimo. Možda bolje da zovem lekara.“

„Ne, nemoj. Proći će me dok neko bude mogao da stigne.“

„Kako znaš?“

„Dešavalo mi se ovo i ranije.“

„Kada?“

„Prošle nedelje, dvaput.“

„Zašto mi nisi rekla?“

„Ne znam.“ Imala je razlog, ali nije mogla da se seti. „Osećam se tako... Gorim.“

Privila je nežno njegovu desnu šaku uz svoje čelo. Bilo je hladno i vlažno. „Mislim da nemaš temperaturu“, rekao je nervozno. „Zvučiš mi dobro. I još imaš lepu, zdravu boju.“

Nije prepoznao boju užasa.

Dejzi se nagnu unapred u stolici. Linije veze između dva dela njenog tela, smrznute i grozničave polovine, postepeno su se oporavljale. Naporom volje uspela je da uzme čašu sa stola i ispije vodu. Voda je imala čudan ukus, a Džimovo lice, nagnuto nad njom, bilo je mutno, tako da nije ličio na Džima već na nekog dobrog neznanca koji je navratio da joj pomogne.

Pomoć.

Kako je ušao taj neznamac? Je li ga pozvala dok je prolazio, je li povikala: „Upomoć!“?

„Dejzi? Je li ti bolje?“

„Jeste.“

„Hvala Bogu. Baš si me prepala sad.“

Prepadnuta.

„Trebalo bi redovno da vežbaš“, reče Džim. „To je dobro za živce. Takođe mislim da ne spavaš dovoljno.“

*Spavanje. Prepadnuta. Pomoć.* Reči su se kovitlale ukrug u njenom mozgu kao konjići na vrtešci. Kada bi samo mogla nekako da je zaustavi ili makar uspori... *hej, majstore; ti, što voziš, dobri čoveče, uspori, prestani, prestani, prestani.*

„Možda bi bilo dobro da počneš da uzimaš vitamine svaki dan.“

„Prestani“, reče ona. „Prestani.“

Džim začuta i konjići zastaše, ali samo na sekundu, dovoljno da skoče sa vrteške i zagalopiraju u suprotnom smeru, *spavanje i prepadnuta i pomoć* u trku bez jahača, zajedno, u oblaku prašine. Trepnula je.

„Dobro, dušo. Samo pokušavam da ti pomognem.“ Osmehnuo joj se stidljivo, kao nervozni roditelj zabrinutom bolesnom detetu koje mora, ali ne može biti smireno. „Zašto ne bi samo posedela tu nakratko, a ja ću do kuhinje da ti skuvam malo toplog čaja?“

„Ima kafe u lončetu.“

„Možda bi ti čaj bolje legao kad si tako nervozna.“

*Nisam ja nervozna, uljezu. Ja sam hladna i mirna.*

*Hladna.*

Zadrhtala je, kao da je i sama pomisao na reč prizvala nešto opipljivo nalik na blok leda.

Mogla je da čuje Džima kako se mota po kuhinji, otvara fioke i ormariće, traži kesice čaja i čajnik. Sat zvezdastog lica na kaminu govorio je da je osam i

trideset. Za pola sata, doći će kućna pomoćnica Stela, i ubrzo potom Dejzina majka svratiće iz svoje kućice, čila i vedra, kao i obično izjutra, i sklona da kritikuje svakoga ko ne deli njenu vedrinu, a naročito Dejzi.

Polu sata da se postane čio i vedar. Tako malo vremena, a toliko mnogo posla, toliko toga što treba shvatiti. *Šta mi se desilo? Zašto se desilo? Samo sam sedela, ništa nisam radila, ni o čemu razmišljala, samo sam slušala Džima i zvuke sa druge strane kanjona, decu koja se igraju, pse koji laju, testeru koja bruji, bebu koja plače. Osetila sam se veoma srećno, na neki pospan način. A onda me je najednom nešto razbudilo i počelo je taj užas, ta panika. Šta ju je izazvalo, koji zvuk?*

*Možda pas*, pomisli ona. Jedna od novih porodica koje su se doselile na drugu stranu kanjona imala je erdel terijera koji je zavijao na avione u preletu. Pas koji zavija značio je smrt kada je bila mala. Sada je imala gotovo trideset godina i znala je da neki psi zavijaju, neke određene pasmine, a druge ne, i da to nema nikakve veze sa smrću.

*Smrt*. Čim joj se ta reč usadila u mozak, znala je da je ona prava; druge koje su se vrtele na vrtešci samo su je zamenjivale.

„Džime.“

„Evo me brzo. Čekam da voda proključa.“

„Pusti sad čaj.“

„Može mleko, onda? Dobro bi ti došlo. Moraš malo više da se paziš.“

*Ne, prekasno je za to*, pomisli ona. *Sve mleko i vitamini i vežba i svež vazduh i san na svetu nisu protivotrov za smrt.*

Džim se vratio sa čašom mleka. „Evo. Ispij.“

Ona odmahnu glavom.

„Ma hajde, Dejzi.“

„Ne. Ne, prekasno je.“

„Kako to misliš, prekasno? Za šta prekasno?“ Spustio je čašu na sto tako jako da se nešto mleka izlilo na stolnjak. „O čemu pričaš ti, koji ti je đavo?“

„Ne kuni me.“

„Moram. Mnogo si naporna.“

„Hajde ti bolje u kancelariju.“

„I da te ostavim tu, ovakvu?“

„Dobro sam ja.“

„Okej, okej, u pravu si. Ali svejedno ću ostati tu.“ Tvrđoglavo je seo nasuprot njoj. „Šta je ti je sad, Dejzi?“

„Ne mogu... Da ti kažem.“

„Ne možeš ili ne želiš? Šta je posredi?“

Pokrila je oči rukama. Nije bila svesna da je zaplakala dok nije osetila suze među prstima.

„Šta ti je, Dejzi? Jesi li uradila nešto što kriješ od mene... Slupala kola, zadužila se u banci?“

„Nisam.“

„Pa šta, onda?“

„Plašim se.“

„Plašiš?“ Ta reč mu se nije dopadala. Nije voleo da se njegovi voljeni plaše ili razboleavaju; činilo mu se da to govori negativno o njegovoj sposobnosti da se o njima stara. „Čega se plašiš?“

Nije dogovorila.

„Ne možeš da se plašiš tek onako, moraš da se plašiš nečega. Šta ti je?“

„Smejaćeš se.“

„Veruj mi, nikad mi nije manje bilo do smejanja. Hajde, kaži mi šta te muči.“

Obrisala je oči rukavom haljine. „Sanjala sam nešto.“

Nije se nasmejao, ali njen odgovor ga je zabavio. „I rasplakala si se zbog nekog *sna*? Hajde, Dejzi, molim te, pa velika si.“

Zurila je u njega preko stola, nema i tužna, i on je znao da je rekao nešto pogrešno, ali nije mogao da se seti ničega ispravnog. Kako postupati sa ženom, sa odraslom osobom, koja se rasplakala zato što je nešto sanjala?

„Izvini, Dejzi. Nisam mislio...“

„Nema potrebe da se izvinjavaš“, reče ona kruto. „U pravu si ako ti je smešno. A sada, molim te, da promienimo temu.“

„Hajde ipak ne. Zanima me ovo.“

„Ne. Ne bih htela da mi umreš od smeha; još je smešnije kad znaš celu priču.“

Pogledao ju je ozbiljno. „Ma je li?“

„O, da. Da umreš od smeha. Ništa nije smešnije od smrti, znaš, naročito ako imaš razvijen smisao za humor.“ Ponovo je protrljala oči iako svežih suza nije bilo. Vrelina njenog besa sasušila ih je na izvorištu. „Idi bolje u kancelariju.“

„Zašto si, koji moj, tako besna?“

„Prekini da psuješ...“

„Prestaću da psujem ako ti prestaneš da se ponašaš detinjasto.“ Uhvatio ju je za ruku uz osmeh. „Dogovoreno?“

„Valjda.“

„Pričaj mi, onda, o tom snu.“

„Nema bogzna šta da se priča.“ Utonula je u tišinu, a ruka joj se pod njegovom nelagodno mrdala, kao životinjska koja želi da pobjegne ali je previše plašljiva da bi ozbiljno pokušala. „Sanjala sam da sam mrtva.“

„Nije to valjda ništa posebno strašno, zar ne? Mnogi ljudi sanjaju kako umiru.“

„Nije tako bilo. Ti govoriš o noćnim morama, ali ja nisam imala nikakve emocije tim povodom. To je bila, prosto, činjenica.“

„Ta ti se činjenica sigurno nekako predstavila u snu. Kako?“

„Videla sam svoj nadgrobni spomenik.“ Iako je odricala povezanost emocija sa tim snom, ponovo je teško disala, a glas joj je postajao piskav. „Hodala sam duž zaravni ispod groblja sa Princem. Princ se najednom otrgao i potrčao uz liticu. Čula sam ga kako zavija, ali nisam ga videla i nije došao kada sam mu zviždala. Krenula sam stazom za njim.“

Ponovo je zastala. Džim je nije podbadao. Zvučalo je prilično realistično, mislio je, kao nešto što se zaista dogodilo, osim što uz tu liticu nema staze i što Princ nikada ne zavija.

„Našla sam Princa na vrhu. Sedeo je pored sive nadgrobne ploče, glave zabačene unazad, zavijao kao vuk. Pozvala sam ga, ali nije se osvrtao. Prišla sam spomeniku. Mom spomeniku. Slova su bila jasna, ali malo istrošena, kao da spomenik tako stoji već neko vreme. I stoji.“

„Kako znaš to?“

„Videla sam datume. Pisalo je: DEJZI FILDING HARKER. ROĐENA 13. NOVEMBRA 1930, UPOKOJILA SE 2. DECEMBRA 1955.“ Gledala ga je kao da je očekivala da se nasmeje. Kada se nije nasmejao, digla je bradu, napola izazivački. „Eto. Je l' ti nisam rekla da je smešno? Mrtva sam već četiri godine.“

„Nisi valjda!“ Osmehnuo se usiljeno, u nadi da će to prikriti nagli nalet panike, bespomoćnosti. Nije ga san uznemirio, uznemirila ga je stvarnost koju je san nagoveštavao: Dejzi će jednoga dana umreti, i baš će na tom groblju postaviti pravi nadgrobni spomenik sa njenim imenom. *Bože, Dejzi, nemoj da umreš.* „Meni deluješ veoma živahno“, rekao je, ali reči koje je trebalo da budu vedre i šaljive zalepršale su kao perca koja su se namah pretvorila u kamen i bupnula na sto. Skupio ih je i pokušao ponovo. „Da znaš, lepa si kao slika, ako se tako može reći.“

Brze promene njenog raspoloženja dražile su ga i zbunjivale. Nikada nije uspevaao da ih predvidi, tako da je bio potpuno nespreman za njen nagao, eksplozivan smeh. „Bila sam kod najboljeg balsamera.“

Uzbrdo ili nizbrdo, on ju je uvek rado pratio. „Pretpostavljam da si ga našla u malim oglasima.“

„Naravno. Za sve gledam male oglase.“

Njihov prvi susret odigrao se posredstvom malih oglasa u telefonskom imeniku i otad je postao njihova uobičajena šala. Kada su se Dejzi i njena majka doselile iz Denvera u San Felis i tražile da kupe kuću, u imeniku su potražile trgovce nekretninama. Džima su izabrale jer je Ejda Filding bila zainteresovana za numerologiju u to vreme, a Džejms Harker je u imenu imao isti broj slova kao ona.

Te prve nedelje tokom koje je pokazivao Dejzi i njenoj majci razne kuće, mnogo je naučio o njima. Dejzi se veoma trudila da se pravi da je upućena u sve pojedinosti gradnje, odvoda, kamatnih stopa i poreza, ali na kraju je izabrala kuću koja je imala kamin u koji se zaljubila. Kuća je bila precenjena, uslovi neodgovarajući, nije imala potvrdu da je očišćena od termita i krov je prokišnjavao, ali Dejzi je odbijala i da razmisli o bilo kojoj drugoj kući. „Tako je divan kamin“, rekla je, i to je bilo to.

Džim je, iako praktičan i hladnokrvan, shvatio da je fasciniran, kako je on to doživljavao, dokazom Dejzine impulsivne i osećajne naravi. Nije prošlo ni nedelju dana, a on se zaljubio. Namerno je odlagao slanje ponude za kuću preko zastupnika, nalazeći izgovore za koje je Ejda Filding kasnije priznala da ih je odmah prozrela. Dejzi ništa nije posumnjala. Venčali su se u roku od dva meseca, a kuća u koju su se sve troje uselili nije bila ona sa tako divnim kaminom, već Džimova kuća u Ulici Lorel. Džim je insistirao da se Dejzina majka useli s njima. Imao je neodređenu ideju, još onda, da

su iste one osobine koje su mu se kod Dejzi dopadale mogle ponekad da je učine teškom za saradnju i da bi gospođa Filding, praktična jednako kao i Džim, mogla da pomogne. Taj aranžman je funkcionisao kako treba, možda čak savršeno. Kasnije je Džim sagradio kuću u kanjonu u kojoj sada žive i odvojenu kućicu za svoju taštu. Život im je bio miran i dobro uređen. Tu nije bilo mesta za iznenadne snove.

„Dejzi“, rekao je tiho, „nemoj se sekirati oko sna.“

„Ne mogu ja tu ništa. Sigurno sve to nešto znači, previše je detalja, stoji i moje ime, i datumi...“

„Ne razmišljaj o tome.“

„I neću, ali ne mogu da prestanem da se pitam šta se desilo tog dana. Drugog decembra 1955...“

„Sigurno mnogo toga, kao i svakog drugog dana bilo koje godine.“

„Mislim, šta se meni dogodilo“, reče ona nestrpljivo. „Sigurno se tog dana nešto desilo baš *meni*, nešto veoma važno.“

„Zašto to misliš?“

„Da nije, ne bi moja podsvest izabrala baš taj datum za nadgrobnni spomenik.“

„Ako je tvoja podsvest jednako promenljiva i nepredvidljiva kao tvoja svest...“

„Ozbiljna sam, Džime.“

„Znam, i voleo bih da nisi. U stvari, baš bih voleo kada bi prestala da razmišljaš o tome.“

„Rekla sam da hoću.“

„Obećavaš?“

„Važi.“

Obećanje je bilo krhko poput mehura sapunice; prslo je pre nego što je Džim kolima izišao iz dvorišta.

Dejzi je ustala i počela koracima da premerava sobu, gazeći teško, pogurenih ramena, kao da nosi teret nadgrobnog spomenika na leđima.